

Traduttore /
TraditoreIoan
LASCU

A mânasem încercarea de a glosa despre Emil Cioran, când bomba detonată deunăzi prin publicarea volumului postum al lui Adrian Marino, *Viața unui om singur*, la Editura Polirom, m-a determinat să mă răzgândesc. Un singuratic nonconformist precum A. Marino a lăsat cu limbă de moarte ca însemnările sale despre scriitori și despre mediul literar de ieri și de azi să fie date spre tipărire la cinci ani după trecerea în neființă. Nimic neobișnuit, numai că volumul cu pricina a produs instantaneu o mare tulburare a apelor. Ieșeanul „aclimatizat” la Cluj nu este un memorialist cuminte și nostalgic, nu este nici un cronicar obiectiv al vremii sale, nu scrie nici măcar o

„carte cu prieteni”. Necruțător de sincer, în primul rând cu sine, Adrian Marino spune pe șleau, fără cruțare, ce simte și crede despre scriitori importanți, unii considerați a fi chiar genii, despre „viciile de procedură” din lumea literară, despre dictatura unor critici de autoritate și a unor găști literare cărora le place să-și spună generații. Deși, parțial probabil, un ecou al frustrărilor teoreticianului ideii de literatură, o expresie a subiectivismului și a zonelor umorale, *Viața unui om singur* (era să scriu... „Viața unui om sincer”!) va fi fiind o carte cinstită cu sine și cu autorul ei, o carte de care și Marino însuși s-a temut, din moment ce nu a ales să fie publicată antum. Oamenii sinceri sunt mai tot timpul niște perdanți.

Cine sunt însă cei incriminați în instanța sincerității dure a lui Adrian Marino? Ei se numesc G. Călinescu, Constantin Noica, Mircea Eliade, Emil Cioran, Eugen Simion, Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu, Horia Roman Patapievici, Mircea Dinescu, Fănuș Neagu, Mircea Zăciu și alții. Singurul care scapă nemiştruit este Nicolae Manolescu, despre care A. Marino spune: „Pe Manolescu nu-l pot considera un simplu veleitar. L-am citit cu destulă regularitate după 1989 și cred că... gândim ideologic la fel [...]. Pot să declar, cu toată sinceritatea, că este un om de valoare”. Numai că afirmația datează cel târziu din 1999, anul la care se oprește cartea autobiografică a clujeanului, căci, dacă ar fi apucat anul 2009, când a apărut *Istoria critică a literaturii române*, unde nu este inclus, fiind doar amintit în fugă, defavorabil, acolo unde Manolescu scrie despre „stilul searbăd al lui Marino”, dacă

ar fi auzit că într-o foarte recentă intervenție telefonică, de la Paris sau de altundeva, același Manolescu consideră *Biografia ideii de literatură* doar o compilație, cred că alta ar fi fost depoziția lui Marino despre confinul... ideologic. În sfârșit, lui Marino îi repugnă și mediile literare, spunând fără ocolișuri că: „La Cluj m-am lovit în permanență de așa-zisa școală Zăciu. La București, cu aceeași virulență, de mafia Liiceanu-Pleșu. Atacuri, obstrucții, denigrări permanente. Uneori, la limita ilegalității evidente”. Nu ne vine oare să spunem că Adrian Marino a avut, la Cluj, cam aceeași soartă ca și Ion D. Sîrbu, la Craiova?

Ce spune Marino despre Emil Cioran? Nimic altceva decât că „E. M. Cioran a scris toată viața, la Paris, de fapt, doar o singură carte, în mai multe variante. Disperare, neant, cafard, negativism absolut. Din acest punct de vedere, E. M. Cioran a rămas consecvent până la capăt. Ca și C. Noica, de altfel, cu opțiunea din tinerețe. Antioccidentală și profund antidemocratică. Nu aveam nici o admirație pentru o astfel de orientare ideologică, pe care o cred profund nocivă” (cf. *Evenimentul zilei EVZ.ro* din data de 9 februarie 2010).

Nedrept, subiectiv sau mărturie a unui frustrat, volumul *Viața unui om singur* este, mai întâi de toate, un foarte curajos document de autor, deși se poate obiecta că apare postum. Cred că nu din lașitate, ci din dorința de a nu se implica într-un enorm scandal. Sunt atacate prejudecăți, ierarhii apărute cu aroganță, coteriile literare și păguboasa bășcălie... specific națională.

În ce-l privește cel puțin pe Emil Cioran, europeanul Adrian Marino are, barem în parte, dreptate. Este admisibilă speculația că Emil Cioran a scris „toată viața... doar o singură carte”, aceasta însă tocmai din pricina reluării temelor și conceptelor în multe din cărțile sale. Neant, căderea în timp, sfințenia, demiurgul cel rău, suicidul, scepticismul dizolvant, disperarea, precaritatea ființei umane, maladiile gândirii și încă altele sunt recurente în toată opera sa. Anumite cărți, să le spunem de pledoarie filosofică, nu seamănă însă prea mult cu cele de aforisme. De pildă *Schimbarea la față a României* nu este de aceeași factură cu *Syllogimes de l'amertume* sau *Aveux et anathèmes*. Cu atât mai puțin *Țara mea / Mon pays* sau *Exercices d'admiration*.

Sigur că nu cărțile lui Emil Cioran sunt unele de o deosebită varietate, fiindcă ele constituie opera unui gânditor, a unui filosof care a fost toată viața preocupat să găsească răspunsuri unor întrebări, unor îndoieli obsedante. Care operă de reflecție este variată? A lui Lucian Blaga, a lui Constantin Noica? Sau a lui Descartes, Jean-Paul Sartre ori Wittgenstein? Nu trebuie să aducem gânditorului o imputație care, după părerea mea, se poate aduce eseistului. Și aici să ne gândim la Albert Camus, a cărui operă încadrabilă în domeniul eseului este într-adevăr mai variată: *Fața și reversul și Nunta*, eseurile din tinerețe, diferă, tematic și stilistic, de *Mitul lui Sisif*, *Omul revoltat* sau chiar *Vara*.

Opera lui Cioran, cel care a trăit la Paris vreme de cincizeci de ani (!) într-o izolare și o modestie materială voite, de multe ori manifeste, este unitară prin demersuri, tematică și stil. Unitară poate

Austerul Cioran

în primul rând prin stil, fiindcă nu degeaba o neadormită conștiință critică precum cea franceză l-a omologat drept cel mai mare stilist al limbii franceze. E vorba de secolul XX și, desigur, de limba literară într-un înțeles strict, dar să nu uităm: E. M. Cioran s-a încăpățânat să învețe de unul singur, la perfecție, limba franceză, pe care în tinerețe cu siguranță că nu o stăpânea la fel de bine ca limba germană, el care aprofundase mai întâi pe marii filozofi germani (Kant, Hegel, Fichte, Schopenhauer, Nietzsche, Spengler, Husserl, Heidegger ș. a.) și făcuse studii de filosofie la Berlin, Dresda și München (1933–1935) ca bursier al Fundației Alexander von Humboldt. La fel de adevărat este însă și faptul că s-a înscris la Facultatea de Litere de la Sorbona, în 1938, iar între 1940–1944 a scris ultima carte în limba română – *Îndreptar pătimăș* – tradusă în franceză cu titlul *Bréviaire des vaincus*. Din 1945 el se fixează definitiv la Paris, citește asiduu clasicii francezi și deprinde o limbă literară cu nimic mai prejos decât a acelora. Astfel Emil Cioran cel ce păștea în copilărie vitele pe Coasta Boacii, cel cu opțiuni politice de extremă dreapta din tinerețe, gânditorul format la școala filosofică germană, ajunge să publice, în 1949, la Gallimard, cea mai celebră editură franceză, prima carte scrisă direct în limba lui Flaubert – *Précis de décomposition*. Timp de aproape patru decenii el a continuat să dea la tipar o duzină de cărți, cele mai multe la aceeași prestigioasă editură. Emil Cioran este încă un exemplu care și-a scris prima parte a operei în românește, iar a doua în franțuzește. Alt caz notoriu este cel al lui Gherasim Luca. Ca și la acesta, scrierile de tinerețe au fost traduse în franceză, iar cele de maturitate din franceză în română.

Începând din 1951, când a acceptat Premiul Rivarol pentru *Précis de décomposition*, Cioran a refuzat toate celelalte premii ce i-au fost oferite: Premiul Combat, în 1960, Premiul Roger Nimier, în 1977 și, mai ales, Marele Premiu Paul Morand al Academiei Franceze, în 1988. Considera premiile doar o auto-măgulire, o satisfacere a vanității personale. Se poate ca acest șir de refuzuri să fi venit și dintr-un impuls ascuns al unui teribilism de însingurat, care visa să trăiască toată viața într-o mansardă și să servească masa la o cantină studentească. Prima dorință i s-a împlinit deoarece, din 1960 până la sfârșitul vieții (1995), a trăit într-o mansardă modestă din rue de l'Odéon, dar a doua nu a putut fi satisfăcută decât până la vreo patruzeci de ani, când maturul Cioran a fost descoperit că mânca la o cantină studentească și

îndepărtat urgent de acolo, fiind... depășit de vârstă. Existența austeră, împinsă până aproape de indigență, sub spectrul cinicului Diogene, făcea parte din modul lui de viață, din vocația de om singur, dar era, poate, și o fațetă a uneia dintre maladiile filosofiei, iar Cioran a suferit nu de puțin.

Spirit retras în sine, dar și refractar la tot ce era mondenitate, zădărnice și opulență arogantă, el a perseverat, în fond, asupra unei singure cărți, cum spune Marino, dar era *Cartea semnată de Emil (E. M.) Cioran*, opera unei vieți, cu toate neajunsurile, metehnele și supralicitările ei. În fond, cursul vieții se intersectează și influențează subliminal, în cazul lui, conținutul operei. Este important cum a trăit, sau ce a gândit și a scris efectiv Cioran? Este important cum a trăit sau, mai întâi, ce a scris Lucian Blaga? Sau Constantin Noica, însinguratul de la Păltiniș? La urma urmei, marii oameni sunt ființe singulare, iar noi trebuie să judecăm opera iar nu omul, dacă ne mai aducem aminte barem de programul „Daciei literare” de la 1840.

Chiar dacă Emil Cioran a fost legionar în tinerețe, când și Constantin Noica a simpatizat cu mișcarea ori o fi fost, în pușcărie, informator al Securității, se poate lipsi cultura română de operele lor? Sau traversăm altă perioadă de punere la index, de cenzură de sorginte inchișitorială sau comunistă? O fi fost Emil Cioran antidemocratic, antiolektiv, antimonden, antioccidental ș.a.m.d., dar cine i-ar fi putut modifica structura spirituală și afectivă sau circumstanțele istorice în care a trăit, cu determinismul lor cu tot? Și de ce cafard, adică ipocrit? Histronic da, dar ipocrit nu! Cioran avea răfuielele lui cu lumea. Vreau să spun că, în definitiv, viața unui om, cu greșelile sau cu necazurile ei, nu poate modifica, nu poate avea repercusiuni ulterioare, postume, asupra operei aceluiași om, de fapt creator de forță și de valoare. Și, la urma urmei, prin ce ar fi nocivă „ideologia” lui Cioran? Prin pesimism, prin scepticism, prin spirit fatalist, cinism, negativism sau lipsă de angajament civic? Dar nu ar fi oare la fel de nocivă, sub unele dintre aceste aspecte, și „ideologia” lui Schopenhauer, a lui Nietzsche, a lui Kirkegaard, a lui Malthus și, până la urmă, a lui Platon? Ar putea alții, cu vederi diferite, să impună programul și viziunea lor unora pe care-i consideră „nocivi”? Nicidecum, așa că și omul Emil Cioran trebuie judecat separat de operă, fără a i-o umbri în vreun fel, prin extrapolări... biografice. Ca și în cazul lui G. Călinescu, Constantin Noica și al atâtor altora.